

матеріали наукової конференції / Редкол.: В. В. Бутнев, І. М. Зайцев, Е. А. Крашенинников (отв. ред.), В. Н. Протасов. — Ярославль: Изд-во Яросл. ун-та, 1991. - 46 с.

3. Місце цивільного процесуального права в правовій системі України // Режим доступа: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/literatura/civ-proces/3.php>

4. Бандурка О.М., Тищенко М.М. Адміністративний процес: Підручник для вищих навч. закладів. — К.: Літера ЛТД, 2001. — С. 8-9.

Денисяк Н. М.

*викладач кафедри цивільного та господарського права і процесу
Інституту національного та міжнародного права
Міжнародного гуманітарного університету*

РОЗВИТОК ТА ВИНИКНЕННЯ НОТАРІАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ГРЕЦІЇ

Із розвитком людської думки розвивалося і нотаріальне мистецтво. У Греції такі великі люди, як Арістотель, Плутарх, Діоген Лаєрт визначали велич країни. І саме в цей період, нотаріуси почали оформляти і реєструвати договори, ґрунтуючись як на приватне, так і на державне право.

Поширення практики письмових договорів, що дозволяє уникнути більшості спорів, породило нотаріальне підтвердження документів. В Давній Греції нотаріат став особливою спеціальністю пізніше IV в. до н.е. Існує кілька термінів, пов'язаних з реєстрацією. Раніше з'явилися писарі, нотаріуси виникли з них. Для офіційних переписувачів існували і терміни — ієромемнеси (від слів «ієро» — священний і «мнезос» — пам'ять) або епістати, колишні священослужителі. У «Політиці» Арістотеля згадуються нотаріуси πνιπτορες, які реєстрували документи у всіх полісах (невеликі, самостійні міста-держави), пізніше вони називаються епістолі а агопаноті, останнє від слово «агора», де розташовувалася канцелярія такого чиновника [1, с. 47].

Серед полісних магістратур періоду класики і еллінізму особливу групу утворюють посади, носії яких іменувалися мнемони (у дорійської традиції — мнамонами) або мали інші назви, утворені від того ж кореня (промнемони, амнемони, ієромнемони, сіммнамони). В даний час відомо кілька десятків полісів, як великих, так і зовсім незначних, де в тому чи іншому вигляді існував інститут мнемона. При цьому слід враховувати, що дійшли до нас, мають значною

мірою випадковий характер і свідомо не охоплюють усього ареалу розповсюдження даної магістратури.

Основну масу свідочств про посади мнемона (в тому чи іншому її варіанті) дають написи. Особливої уваги заслуговують свідчення Аристотеля, до якого ми звернемося нижче. У літературі нового часу, питання про характер посадових повноважень мнемона (а також ієромнемонів, сімнамонів та ін.) найчастіше піднімається в коментарях до відповідних написів, але є і спеціальні роботи на цю тему [2, с. 7].

Для визначення кола посадових обов'язків мнемона особливе значення має вислів Аристотеля, що підкреслює звичайність і навіть обов'язковість цієї магістратури для правильно організованого поліса. У VI-й книзі «Політика», розглядаючи органи виконавчої влади, необхідні для нормального існування цивільної громади, Аристотель перераховує основні функції держави і вказує посадових осіб, що виконують ці функції. До числа найважливіших завдань, які повинна брати на себе держава, на думку Аристотеля, відноситься реєстрація та зберігання приватних угод, судових рішень, позовних заяв громадян, а також подання позовних заяв до суду. Виконанням цих функцій займаються посадові особи, звані епістатами, ієромнемонами.

Очевидно, даючи таке визначення функцій мнемона, Аристотель виходив з практики, що склалася до його часу якщо не в усіх, то, принаймні, у багатьох полісах. Мнемон виступають тут передусім як хранитель особливого архіву правових документів, що підлягають реєстрації в міру їх надходження в розпорядження мнемона. Перелік документів, який дає Аристотель, навряд є вичерпним, швидше за все, в ньому лише позначені дві основні групи збереженої документації. З одного боку, це приватно-правові акти, тобто різного роду договори і контракти, що укладаються приватними особами та стосуються в першу чергу купівлі, продажу та оренди нерухомої та іншої власності, а також, можливо, дарчі, заповіти та ін. Вся ця документація по суті є правовстановлюючими документами, що дозволяють державі відстежувати рух власності, а в разі виникнення спірної ситуації відновлювати (через суд) права законного власника [3, с. 46].

З іншого боку, в архів мнемона надходять рішення державних судових установ по конкретних справах, а також письмові скарги (позови) громадян, які, після їх реєстрації у мнемона, передаються на розгляд до суду [5, с. 31-32].

Отже, мнемон у Аристотеля — магістрат, який має відношення до сфери правосуддя, хранитель архіву особливо важливих в правовому відношенні документів і одночасно — особа,

що посвідчує від імені держави різного роду угоди і договори, тобто виконує функції сучасного нотаріуса.

Окрім записів Аристотеля, можна проаналізувати низку документів, що відносяться до тієї епохи, з якої Аристотель черпав інформацію для своїх теоретичних побудов. Це, як можна вважати, IV-й і попереднє йому V ст. до н. е., тобто класичний період. До цього часу відноситься кілька написів із згадкою мнемона. Однею з найбільш ранніх є відома напис із Гортині на Криті, що містить великий звід місцевих законів [4, с. 98].

Гортинський кодекс V ст. до н. е. містить правові норми, що склалися в більш ранній час, в період архаїки. Тим цікавіше для нас зустріти в цьому найдавнішому правовому документі згадку про мнемона. Характер їх діяльності тут виявляється близьким тому, про що говорить Аристотель. Мнемон (мнамон) двічі згадується в написі разом із суддею, і якщо роль судді в обох епізодах цілком ясна, про роль мнемона ми можемо будувати лише припущення. У першому випадку мова йде про перегляд колишнього судового вироку. Закон обумовлює участь у цій процедурі судді та мнемона, що діяли в той час, коли виносився вирок. Отже, мнемон володів інформацією про попередні судові засідання та їх рішеннях — швидше за все, слід думати про письмову фіксацію рішень суду та про передачу їх на зберігання мнемону. Цим пояснюється, мабуть, і участь мнемона (знову-таки разом з суддею) в шлюборозлучному процесі: рішення про розлучення, так само, як і справи про усиновлення, і, можливо, інші справи, що стосуються сімейного права, повинні були зберігатися в архіві мнемона. Таким чином, дані Гортинського кодексу дозволяють бачити в Мнемоні насамперед зберігача копій судових рішень та актів громадянського стану, в разі необхідності представляє наявну у нього інформацію в суд (і, можливо, в інші інстанції). Інший Гортинський напис того ж часу дозволяє нам побачити ще одну сторону діяльності мнемона: у спірних випадках він зобов'язаний разом з суддею визначати межі земельних ділянок (це пов'язано, мабуть, з тим, що в його віданні були договори про купівлю-продаж нерухомої власності).

Література:

1. Тихомиров М.Ю., Тихомирова Л.В. Юридична енциклопедія / М.Ю.Тихомиров, Л.В. Тихомирова // — М.: 1997. — 526с.
2. Коваленко Б.А. Эволюция нотариальной деятельности и ее роль в наследственном праве. Историко-правовое исследование: дисс. к. ю. н. // — Краснодар, 1997. — 188 с.

3. Ляпидевский Н.П. История нотариата / Н.П. Ляпидевский // Нотариальный вестник. — М.: 1997. — № 2. — С. 46.

4. Стешенко Л.А., Софроненко К.А. Государственный строй России в первой четверти XVIII в. / Л.А. Стешенко, К.А. Софроненко // — М.: 1972. — С. 98.

5. Мандельштман Л.Б. Учреждение нотариата и его организация / Л.Б. Мандельштман // Журнал Министерства юстиции. — 1899. — №4. — С. 31-32.

Згама А. О.,

к.ю.н., доцент кафедри цивільного та господарського права і процесу

Міжнародного гуманітарного університету

ПРО Ф'ЮЧЕРСНИЙ ДОГОВІР (КОНТРАКТ) ЯК ПОХІДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ

Ст. 195 ЦК України серед груп цінних паперів виділяє похідні цінні папери, механізм розміщення та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та (або) товарних ресурсів [1]. Найпоширенішими похідними цінними паперами прийнято вважати форвардний, ф'ючерсний, опціонний контракти і свопи та їх різні комбінації.

Дослідження похідних цінних паперів, похідних фінансових інструментів та безпосередньо ф'ючерсного договору (контракту) здійснювали І.М. Бурденко, О.М. Сохацька, Ю.В. Мица, російські науковці К.В. Іванова, І.Г. Сергеева, інші дослідники. У сучасних умовах постає питання чи правильно законодавець застосовує термін «похідні цінні папери», чи доречно застосовувати поняття «похідні фінансові інструменти», «деривативи» тощо? А отже, ф'ючерсний контракт є похідним цінним папером, чи маємо говорити про нього як про форму похідного фінансового інструмента?

ЦК України, Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» [2], Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [3] визначають похідні інструменти як цінні папери. Такої ж позиції дотримуються й досить широке коло науковців, зокрема О.І. Дегтярьова [4, с. 56], М.В. Жуковська [5], С.О. Маслова [6, с. 164], В.А. Мельник [7, с. 101], В.П. Ходаківська [8, с. 56] та інші.

Наприклад, Податковий кодекс України відносить до деривативів ф'ючерсний контракт, поряд з форвардними контрактами,